

EKONOMİ POLİTİK

Sermayenin Yeni Saldırısı: “Kıdem Tazminatı Kaldırılsın!”

Erinç Yeldan, 1 Temmuz 2009

2009’un ilk çeyreğinde milli gelirden yaşanan çarpıcı daralma bugün tüm gazetelerin manşetlerine taşınmış durumda. 2009’un Ocak – Mart döneminde ulusal ekonominin 2008’in eş dönemine görece şiddetle gerilemiş olması kuşkusuz “*krizin dip noktasının artık o günlerde kaldığı*” söylemlerini de beraberinde getirecektir. Bu köşenin okurlarının yakından bildiği üzere, küresel krize ilişkin olarak uzun süredir bir ayırımın yapılmasının önemle altını çizmekteyim: krizin dip noktasını geride bırakarak “toparlanmanın” başlaması süreci başka, kriz sonrasında şekillenecek olan yeni uluslararası işbölümünün koşulları ve kriz-sonrası yaşam başka şeylerdir. “Toparlanma” sürecinin ana sorusu şu olmalıdır: krizden çıkışı başlatacak sürecin iktisadi ve sosyal intibak mekanizmaları neler olacaktır? Ya da daha açık bir ifadeyle, toparlanma sürecinin bedelini hangi sınıflar, nasıl ödeyecektir?

2001 krizi sonrasında Türkiye’de ortalama ücretler *reel olarak* yüzde 25 oranında gerilemiş; ve 2003 sonrasında yaşanan hızlı büyüme olgusuna karşın 2000 düzeyine geri çıkmamış idi. 2001 krizinin aşılmasında IMF’den sağlanan 30 milyar dolarlık ek kaynağın ve bankacılık sistemine aktarılan 40 milyar dolarlık rant tutarının katkısı kuşkusuz göz ardı edilemezdi. Ancak 2001 krizin aşılmasında en önemli etken işçi ücretlerindeki söz konusu çöküş ve ucuz ithalata ve spekülasyon finansal sermaye girişlerine dayalı *istihdam yaratmayan büyüme* olgusu idi. Özelleştirmelerin hızlandırılması, sendikasılaştırma, kuralsızlaştırma ve işsizlik baskısıyla emekçi kesimler çok daha düşük ücretlerde çalışmaya mecbur kılınmış; Türkiye bir ucuz işçi ve ucuz ithalat deposuna dönüştürülmüş durumdaydı.

Günümüzde 2008 krizinin aşılması ve “toparlanma” arayışlarında da benzer girişimler olduğunu görmekteyiz. Açık işsizlik oranının 16’yı aştığı koşullarda Türkiye sermayesinin kendi iç dinamikleriyle ve güdük birikim yapısıyla bu krizi atlama son derece zor gözükmektedir. Krizin başladığı günlerden bu yana yaşanan işten çıkarmalar ve reel ücretlerdeki gerilemeler, sermaye sınıfına krizi atlatabilecek derecede yeterli bir tasarruf sağlamaktan uzaktır. Sermaye çevreleri krizi fırsat bilerek yepyeni bir karşı saldırı hazırlığına girmiş durumdadır: *kıdem tazminatının kaldırılması*.

Sermaye örgütlerinin ve sözcülerinin savlarına göre Türk sanayi mevcut koşullarda küresel ekonomide rekabet şansı yakalayabilmek için kıdem tazminatı yükünden kurtarılmalıdır; Türk sanayii ve işgücü piyasası kıdem tazminatı yükünü kaldıramaz; kıdem tazminatı yükü işgücü piyasalarında “katılık” yaratmakta ve istihdamın arttırılmasını engellemektedir; zaten işsizlik sigortası kurulmuş iken işçilere ayrıca kıdem tazminatı sağlanmasının geçerli bir nedeni kalmamıştır; vs....

Söz konusu savlar, 1936 yılında 3008 sayılı yasayla yürürlüğe girmiş olan kıdem tazminatı üzerine hukuk sistemimizde yaratılmış olan boşlukları ve kavram kargaşasını fırsat bilerek

özenle öne sürülmektedir. Oysa kıdem tazminatının amacınının ve tarifinin doğru yapılması durumunda, bu savların gerçeklerden ne kadar uzak olduğunu görmek ve ardında yatan ana görüşlerin aslında sermaye kesiminin krizden en az zararlı çıkmasını sağlayabilmek için “toparlanma” diye anılan sürecin bedelini emekçi sınıflara yıkmaktan ibaret olduğunu anlamak hiç de güç değildir.

Herşeyden önce, kıdem tazminatı “işsizlik sigortasını” karşılamak için konulmuş bir düzenleme değildir. Söz konusu düzenlemenin ana amacı “*kıdemliliğin ödüllendirilmesi ve iş başında yıpranmanın tazminidir*”. Zira işçinin çalışırken üretime yaptığı katkı nedeniyle almış olduğu ücret hiç bir zaman katkısının tam karşılığı olamaz. Bunun ötesinde, işçi çalıştığı sürece bedenen ve fiziksel olarak bir kayba uğrar. Kıdem tazminatı bir bakıma bu yıpranmanın ve işyerine bağlılığın karşılığıdır.

Kaldı ki emekçilerin ürettikleri malın değeri ile elde ettikleri ücretin arasındaki farkın *artık değer* diye adlandırıldığı ve *sömürünün bizzat kendisi olduğunun* bilimsel olarak ispatlanmasının üzerinden de neredeyse 180 yıl geçmiştir.

“İşsizlik sigortasının” koşullarıyla kıdem tazminatının koşulları göz önüne alındığında, işsizlik sigortasının kıdem tazminatının sağladığı yararları karşılayacağını savunmak olanaklı değildir. Örneğin, “emeklilik”, “ölüm veya iş başında yaralanma”, “işçinin haklı olarak iş akdinin feshedildiği durumlar”, “kadın işçilerin evlenmesi vb nedenlerle işten ayrılması” gibi gerçek yaşamdan bir kaç canlı örnek, kıdem tazminatına konu olan haller ile işsizlik sigortası arasındaki bağların ne kadar zayıf olacağını gösterecektir. Bu nedenle hukuk biliminde egemen olan görüş, kıdem tazminatının işsizlik sigortası ile yakın bir benzerliğinin savunulmasının zor olduğu yönündedir. Dolayısıyla, kıdem tazminatının işsizlik sigortasına ek olarak korunması görüşü tüm gelişmiş toplumlarda egemen olmuştur.

“*Türk sanayinin kıdem tazminatı yükünü kaldıramayacağı ve mevcut küresel krizde rekabet olanağını yitirmekte olduğu*” savlarına gelince... Sermaye örgütlerinin bu tespiti değerlendirmeden önce “*Türkiye ekonomisinin mevcut krizden niçin en şiddetli etkilenen ekonomi olduğu*” sorusunu kendilerine sormaları gerekmektedir. Türkiye ekonomisi özellikle IMF ile *Yakın İzleme Anlaşması*’nın imzalandığı 1998’den sonra giderek hızlanarak bir ucuz ithalat ve spekülasyon cennetine dönüştürülmüş durumdadır. “Yüksek faiz- ucuz kur”, “enflasyon hedeflemeci ‘bağımsız’ merkez bankacılığı”; “gümrük birliği ve Dünya Ticaret Örgütü normlarına bağlılık”; “etkin ve yönetişimci devlet” gibi cilalı sözlerle sürdürülen bu **yenı-emperyalist** saldırının aktif bir ögesi konumunda olan ulusal sermaye örgütlerinin şimdi krizi fırsat bilerek emekçilerin kazanılmış haklarına karşı giriştikleri saldırıların meşru hiç bir yanı yoktur.